ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 157 ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հինգշաբթի, 22 Սեպտեմբերի **1894** Հինգշաբթի, 22 Սեպտեմբերի ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, № 157

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 կ. ամիսը՝ 1 ր., հատով՝ 5 կոպէկ։ Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը։

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція «Норъ-Даръ» կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչեւ 2-ը։ Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների տողին 2 կ., ռեկլամների համար կրկնապատիկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող — Կուսակցականութիւնը մեր մէջ։
Քրոնիկոն.— Կ. Պոլսից։ Գաղթականների գործը։ Ս. Էջմիածնից։ Ծխական դպրոցներ։ Գրաֆ Պրոտասով։ Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառանոցի Մոսկուա փոխադրելու խնդիր։ Ռէալական դպրոցների ծրագիրը։ Երեմիա եպիսկոպոս։ Շուշուց։ Իգմիրեանի անձնասպանութիւնը։ Համառուսական ցուցահանդէսի ծախքը։
Կ. Պոլսի հայ լրագրերից։
Դէսից-դէնից։
Քաղաքական.— Չին-ճապոնական պատերազմը։ Ֆրանսիա։ Իտալիա։ Բուլղարիա։ Անգլիանականները։
Հեռագիրներ։
Խառն լուրեր։
Բանասիրական. — Ուրացողը։
Տեղեկատու։
Յայտարարութիւններ։

Թիֆլիս, 21 սեպտեմբերի, 1894 Թ.

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ։

—

Կուսակցական ոգին մարդկանց հետ ծնունդ է առել, մարդկանց հետ էլ պէտք է մեռնի։

Քանի որ մարդիկ իրենց հոգեկան կազմութեամբ, բնաւորութեամբ, մտային կարողութիւններով, զարգացումով ու հակումներով միմեանցից տարբեր են, հետեւաբար նրանց համոզումները, աշխարհահայեցողութիւններն ու ձգտումներն էլ անհրաժեշտաբար միմեանցից տարբեր պէտք է լինին։ Իսկ հայեցակէտերի ու համոզումների զանազանութիւնից բնականաբար առաջանում է գործելու ուղղութիւնների տարբերութիւնը։

Իւրաքանչիւր ազգ, սկսած վայրենիներից մինչեւ քաղաքակրթութեան բարձրագոյն աստիճանի վրայ կանգնածները, իրենց գոյութեան օրից ի վեր, անպատճառ պարունակել են իրենց մէջ զանազան կուսակցութիւնների սաղմեր, որոնք ժամանակի պահանջների ազդեցութեան տակ զարգացել ու կերպարանափոխուել են։ Այդ կուսակցութիւնների կամ բանակների ներկայացուցիչներն իրենց սկզբունքների և ուղղութեան համաձայն աշխատել են առաջնորդել ժողովրդին և պաշտպանել նրա շահերը։

Այդպիսով ամբողջ մի ազգի ճակատագիրը կապուած է եղել իւր մէջ ապրող կուսակցութիւնների լաւ կամ վատ, ազնիւ կամ անազնիւ կերպով գործելուց։

Կուսակցութիւնը որոշ սիստեմի տակ դրուած և գործօն վիճակի մէջ ենք գտնում բարձր զարգացում ունեցող և քաղաքակրթուած ազգերի մէջ։

Լուսաւորուած հասարակութիւնների մէջ տեսնում ենք ժողովրդի մտածող մասը բաժանուած զանազան բանակների, որոնցից ամեն մէկը իւր ըմբռնման համեմատ դիմում է իւր կէտ նպատակին, այսինքն իւր ազգի գոյութիւնը պահպանելուն և նրա բարօրութեան։

Կուսակցութիւնների գլուխ կանգնում են միշտ տաղանդաւոր մարդիկ, որոնք հարկաւ շատ լաւ են հասկանում իրենց փայփայած սկզբունքի ներքին իմաստը և շատ լաւ գիտեն իրենց ընթանալիք ուղին, իսկ հասարակ ժողովուրդը, կամ ազգի տգէտ մասը կամ բոլորովին անհաղորդ է մնում և կամ կատարում է միշտ կրաւորական դեր։ Յաճախ դէպքի բերմամբ, կամ իւր անձնական ձգտումների ազդեցութեան տակ և, կարելի է ասել, շատ քիչ անգամ իւր սեփական համոզումներով յարում է այս կամ այն խմբին, հետեւում է այս կամ այն կուսակցութեան, սակայն չըմբռնելով նրանց ներքին խորհուրդը, առանց ուսումնասիրած լինելու իւր պատկանած ուղղութեան և դաւանած սկզբունքների լաւ կամ վատ, վնասակար կամ օգտակար լինելը։

Մասնաւորելով մեր խօսքը մեր հայերիս վրայ, պարզ թէ չէ ինք կարող մարդկային այս ընդհանուր օրէնքից բացառութիւն կազմել։ Անցած ժամանակներում մեր մէջ գոյութիւն են ունեցել զանազան ուղղութեան պատկանող կուսակցութիւններ և ներկայումս էլ դրանք կան և ապագայումն էլ կլինին. կլինին միշտ, քանի որ ազգը գոյութիւն կունենայ։

Տարակոյս չկայ, թէ ինքն ըստ ինքեան ուրախալի է այդ երեւոյթը, որովհետեւ դա ցոյց է տալիս, որ այդ ժողովրդի մէջ կեանք կայ, որ նա քիչ թէ շատ հետաքրքրւում է իւր հանրային խնդիրներով, ունի համոզումների և կարծիքների տարբերութիւնը քիչ թէ շատ յարգելու չափ զարգացումն, և վերջապէս այդ ապացուցանում է, թէ հաշտ ենք մրցման գաղափարի հետ։ Այդ ամենը շատ մխիթարական է։

Բայց ճշմարտութեան և իրականութեան դէմ մեղանչած չենք լինի, եթէ ասենք, որ կուսակցականութիւնը, իւր ընդարձակ իմաստով առնուած, մեր կեանքի մէջ դեռ այնքան նկատելի տեղ չէ բռնում։ Որովհետեւ եթէ կան էլ կուսակցական ուղղութեամբ գործող բանակներ, դրանք ընդարձակ ժողովրդականութիւն չեն վայելում, հասարակութեան մի ստուար մասը նրանց սկզբունքների և ուղղութեան հետ մօտից ծանօթ չէ, իսկ նրանց հետեւողների մէջ ևս քչերն են, որ իրենց դաւանած և պաշտպանած ուղղութեան ոգին ու պահանջներն ըմբռնած լինին, ինչպէս որ հարկաւոր է։

Ասացինք թէ մեր մէջ երեւում են կուսակցականութեան նշաններ կրող մի խումբ գործողներ, սակայն դրա հակառակ կան և ուրիշ դրօշակ բարձրացնելու միտում ցոյց տուողներ ևս, որոնք հեռու են կուսակցական սկզբունքներով ու ոգով գործելուց, տալիս են իրենց այդ անունը, սակայն իսկապէս այդ աւելի արտաքին է, քան իրական։ Կամենում են ցոյց տալ թէ իրենք որոշ ու կազմակերպուած կուսակցութիւն են կազմում, մինչդեռ հեռու են բոլորովին այդ լինելուց և չեն հասկանում այդ պատկառելի բառի ներքին իմաստը, հոգին և օգտակար կողմերը։ Դրանք տրամադիր են շրջապատողներին հաւատացնելու, թէ իրենք գոյութիւն ունին իբրեւ որոշ ուղղութեամբ գործող մի խումբ, մինչդեռ փոքր ինչ աւելի խորը թափանցելով մեր առօրեայ խնդիրներին ու այլեւայլ գործերում կատարուած դարձուածներին, գալիս ենք այն համոզման, թէ դրանք իդէալի նուիրուած և ազնիւ միջոցներով առաջնորդւող կուսակցութիւններ չեն, այլ մի խումբ՝ որ հեռու է այդ կոչումին համապատասխանելուց և որին, կուսակցութիւն անուանելու փոխարէն, աւելի շուտ պէտք է կոչել [illegible], որը շատ յարմար կըգայ նրա գործունէութեան ուղղութեան։

Անկասկած այդ մեծ չարիք է մի ժողովրդի համար, սակայն այդքան չէ միայն. այդ չարիքը խոր արմատներ է ձգել և ենթադրուածից շատ աւելի վտանգաւոր հետեւանքների հասցնելու կերպարանք է ստացել։

Կողմնակցական ոգին այն աստիճան զարգացած է և ծայրայեղութեան տարուած, որ հասարակական շահերին և ժողովրդի առաջադիմութեան պաշտպան հանդիսացող և սրբազան սկզբունքների անունով երդւող կուսակցութիւնը անխտիր հարուածում է բարին և չարը, աշխատում է, իւր կոչումից դուրս գալու չափ, խափանելու իւր հակառակ կուսակցութեան ամեն մի ձեռնարկութիւն լինի նա գովելի կամ պարսաւելի։ Գրում է, խօսում է, քարոզում է, պաշտպանում է այս կամ խնդիրը, ջատագով է հանդիսանում այս կամ այն նորութեան, հարուածում է մի հաստատութիւն և բարձրացնում է մի ուրիշը. համակրում է մէկին և խորշում մի երկրորդից. և այդ ամենը յանուն ճշմարտութեան և բարութեան։ Բայց որքան մեծ է լինում մարդու հիասթափութիւնը, չենք ուզում ասել զզուանքը, երբ այդ ամբիծ ու առաքինական խորհուրդների ու խօսքերի ար-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՐԱՑՈՂԸ

(Պատկեր իրական կեանքից).

—

Ես տեսայ նրան վերջին անգամ, Մ. գիւղի իջեւանում, ուր ստիպուած էի գիշերել։ Միակ փոքրիկ սենեակի օջախում կրակ էր վառւում, չնայելով որ դեռ սեպտեմբեր ամիսն էր. կրակի վրայ ջուր էր եռ գալիս։ Օջախի մօտ նստած՝ տաքացնում էր իւր չորացած անդամները մի ծերունի տաճիկ։ Նրա ճակատը ծածկուած էր խոր կնճիռներով, հայեացքն՝ ինչ-որ ծանր վիշտ էր արտայայտում, հագուստը պատառոտուած էր, ոտները՝ բոբիկ։

Ներս մտնելով, ես տեղական սովորութեան համաձայն բարեւեցի, նա բարձրացաւ տեղից, ընդունեց բարեւս, և մնաց կանգնած։

—Նստիր, ծերուկ, ինչու համար նեղութիւն քաշեցիր։

Նստեց, և մինչ ես իմ ճանապարհորդական շորերս կարգի էի բերում, նա ուշադրութեամբ զննում էր ինձ, ես այդ վերագրում էի լոկ հետաքրքրութեան։

—Որտեղից ես գալիս, աղա,—հարցրեց նա,—և ո՞ւր ես գնում։

—Ես վերադառնում եմ իմ ծառայութեան տեղը՝ Ա.,—պատասխանեցի ես,—մի քանի օրով գնացած էի հայրենիք։

Ծերունին այլ ևս ոչինչ չհարցրեց և նորից պպզեց կրակի առաջ։

Ես լաւ նայեցի նրան, և, չգիտեմ ինչու, այդ ծերունին սկսեց հետաքրքրել ինձ։ Աչքերը վշտալի մտախոհութեամբ յառել էր թոյլ կերպով պըլպըլացող և սաստիկ ծուխ բարձրացնող կրակին, և ես նկատեցի, թէ ինչպէս, արտասուքի երկու կաթիլներ նրա թօրշոմած այտերից կամաց ցած գլորուեցան և կորան սպիտակ մօրուսի մէջ։ Դա գրգռեց հետաքրքրութիւնս։

—Ինչ է պատահել, ծերուկ,—հարցրի ես ակամայ կարեկցութեամբ։

Նա կամաց ցնցուեց և նայեց ինձ։

—Ոչինչ, աղա։—Եւ նա չորացած մատներով սրբեց արտասուքը։

Ինձ թուաց, թէ եթէ երկար ու բարակ հարց ու փորձ անեմ, ճնշուած դրութեան մէջ կըդնեմ նրան. երեւում էր, որ նա կամ սիրտ չունէր խօսելու, կամ չէր ուզում խօսել։ Հանգիստ թողի նրան և եափինջիս ձգելով մերկ թախտի վրայ՝ թինկն տուի վրան, մինչի որ սուրճ և ընթրիք կըբերէին, որի համար պատուէր էի տուել։

Երկար ժամանակ ես էլ, նա էլ լուռ էինք։

—Ի՞նչ ազգից ես, աղա, յանկարծ հարցրեց նա, օջաղի մէջ ցրիւ եկած փայտերը իրարու մօտ հաւաքելով։

Մինչեւ այժմ կրակի առաջ նա այնպէս էր պպզած, որ ես նրա միայն կիսադէմքն էի տեսնում, բայց իմ պատասխանի վրայ, չգիտեմ ինչու, ամբողջ մարմնով շուռ եկաւ դէպի կրակը, մէջքն իմ կողմն անելով, և ես այլ ևս չէի տեսնում նրա դէմքը։

Դարձեալ լռութիւն տիրեց։ Ծերունին փայտերը խնամքով հաւաքում և դարսում էր իրար վրայ. չոր փայտերը ճրթճրթում էին և ծխի հետ կայծեր էին արձակում։ Ինձ թւում էր, թէ այդ ծեր, չորացած մարդն այդ գործողութիւնը կատարում է մեքենայաբար, մինչդեռ այդ միջոցին ուրիշ բանի մասին է մտածում։

—Մի բան, որ պատմեմ, աղա, կըլսե՞ս, —դարձեալ հարցրեց նա։

—Ինչու՞ չէ։ Դու թուրք չե՞ս,—իմ կողմից։

—Ո՛չ,—արտասանեց նա,—շուռ եկաւ իմ կողմը և առանց ինձ նայելու, ծանրապատիկ կամաց նստեց միեւնոյն տեղում, ուր պպզած էր։—Թուրք եմ, աղա... բայց մի ժամանակ ես էլ հայ էի...

Ակամայ վեր կացայ և ուղիղ նստեցի թախթի վրայ։

— Հա՞յ... դու հա՞յ...

—Այո, աղա, հայ... հայ-քրիստոնեայ։

—Շատ հետաքրքիր է... յետոյ ինչպէս եղաւ, որ թուրք դառար։

—Այ, աղա, կըպատմեմ, և կըտեսնես, թէ ինչպէս թուրք դառայ։

Նրա ձայնը հնչում էր շատ խաղաղ կերպով. բայց նրա ինչպէս ամբողջ արտաքինը, նոյնպէս խօսելու եղանակը մի ծանր, հնացած վիշտ էր արտայայտում։

Նա սկսեց։

—Հրամանքդ ասացիր, որ Ա-ից ես ես էլ Ա-ից եմ։ Այնտեղ եմ ծնուել, այնտեղ եմ մեծացել։ Քսան տարեկան որ դառայ հայրս ուղարկեց ինձ Պոլիս աշխատելու։ Ջահել ժամանակ Պոլիս գնալը մի սովորութիւն էր դարձած ոչ միայն Ա-ի, այլ և բոլոր այս կողմերի համար։ Մեզանից շատ քչերը վաճառականական նպատակով էին դիմում այնտեղ. մեծամասնութիւնը դառնում էր ծառայ այս կամ այն հայ ամիրայի, այս կամ այն էֆէնդու, կամ թուրք փաշայի։ Երկար ժամանակ մեր կողմերից գնացողն այդպէս ծառայում էր, երիտասարդական հասակը անց էր կացնում այնտեղ, հեռու հայրենիքից, ընտանիքից և երբ անընդունակ էր դառնում շարունակելու ծառայութիւնը, վերադառնում էր հայրենիք և իւր որդուն, եղբօրը, կամ ազգականին էր ուղարկում Պոլիս, նոյն անձի մօտ շարունակելու ծառայութիւնը. կարծես այդ ստորին պաշտօնները մի ժառանգական սեփականութիւն էին դարձած այս կողմի հայերին։ Այդպէս էլ իմ հայրը երկար տարիներ քարշ գալով Պոլսում, ծերութեան հասակին վերադարձաւ Ա. և ինձ ուղարկեց իւր փոխարէն ծառայելու։ Հայերն այդտեղ մեծ մասամբ պարապում էին ամենաստոր ծառայութիւններով, շատ քչերին էր վիճակւում փոքր ի շատէ լաւ դրութեան մէջ ապրել։

Ես էլ, եթէ կարելի է այդպէս ասել, այդ բաղդաւորներից էի, իմ տէրը շուտով սիրեց ինձ, իսկ տանտիկինը այնքան վստահութիւն ունեցաւ իմ վրայ, որ նշանակեց իւր սենեակի ծառայ ու վերակացու միւս բոլոր ծա-

դիւնքը լինում է մի անարգ վարմունք, երբ առաջադիմական քարոզների տակից դուրս ցցուած տեսնում ես մերկ անձնական շահի և անարգ եսականութեան սուր ծայրերը: Խօսքով սուրբ և գործով պարսաւելի, համոզումներով առաջադիմական ձևացող և նպատակներով նրա հակապատկերը:

Ահա մեր մէջ կողմնակցական ոգու ծայրայեղութեան արտադրած ամենամեծ չարիքը, որից անդադար և անդադար վնասւում են մեր հասարակական ամեն գործ ու հաստատութիւն:

Ամեն օր կրկնուող տխուր երեւոյթները այս եզրակացութեան են հասցրած ամեն մի փոքր ինչ գոնէ անկողմնակալ ոգի և ինքնուրոյն կերպով մտածելու կարողութիւն ունեցող հայ անհատի:

Մեր խօսքերից շատ պարզ երեւում է, որ մենք դէմ չենք ամենևին մի ազգի կամ ժողովրդի մէջ կուսակցութիւնների գոյութիւն ունենալուն, ուրեմն և չենք կամենալ, որ դրանք անհետանային մեր կեանքի հորիզոնից: Ո՛չ, երբէք այդ չենք կամեցել ասել: Կուսակցութիւնները շատ մեծ դերեր են խաղացել եւրոպական ազգերի անցեալում ու մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցել և մինչև այսօրս ահագին նշանակութիւն ունին բոլոր ազգերի կեանքում:

Կեանքը մրցութիւն է, և մրցութիւնն է, որ մարդկանց առաջ է տանում, իսկ առանց կուսակցութիւնների մրցման՝ ոչ կեանք կայ, ոչ առաջադիմութիւն, ինչպէս մի անհատի, նոյնպէս և մի ամբողջ ազգի մէջ:

Բնականաբար կուսակցականութիւնը մեր մէջ ևս առաջ կբերէ միևնոյն բարիքները, եթէ միայն դրանք կազմակերպուեն, խելացի ուղղութիւն ունենան, ճանաչեն իրենց կոչումը, հիմնուած լինին ճշմարտութեան և իրաւունքի վըրայ, անկողմնակալ ու առանց խեղաթիւրելու ներկայացնեն ժողովըրդի պահանջներն ու շահերը. ատեն ու խուսափեն անձուկ և գձուձ եսականութիւնից և վերջապէս, երբ ժողովուրդը դրանց վերաբերուի գիտակցաբար:

Այս պայմաններում միայն կուսակցութիւնը կարող է իւր պատմական դերը խաղալ և սպասուած արդիւնքն առաջ բերել մեր մէջ:

Առ այժմս մեր կեանքի մէջ երկու կուսակցութիւն է յայտնւում, որ ուշադրութեան արժանի է:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Կ. ՊՈԼՍԻՑ մեզ գրում են. «Թէկէտև անգլիական դեսպանի սեխալմամբ Նօզղադի բանտարկեալներից 194 հոգի արձակուեցան, բայց 6 անմեղ և ոչ մի գործի չմասնակցողներ մնում են դեռ բանտում:

Օնցեալ շաբթին Այնթապում, ուր բողոքականները մի բարձրագոյն վարժարան ունին և այդ վարժարանի ուսուցիչները իրենց մէջ մի ընկերութիւն ունենալով գաղտնական գործերի համար՝ մէկը ատենապետ է, միւսը՝ ատենադպիր և ըստ կարգին, Թիւրք տեղական կառավարութիւնը բոլոր ուսուցիչներին բանտարկում է. Տեղական կառավարութիւնը կամեցել է և վարժարանը խուզարկել, բայց ամերիկական դրօշի հովանաւորութեան տակ լինելով՝ դիմել են այստեղի ամերիկական դեսպանին, սա էլ իւր կողմից դիմում է Վաշինգտոն, և ամերիկական կառավարութիւնից հրահանգ է ստանում, որ խուզարկութիւնը կատարուի ամերիկական դեսպանի զինուորական կցորդի ներկայութեամբ: Այս օրերս զինուորական կցորդը գնաց Այնթապ:

—Այստեղ լուրեր են պտտում թէ պարսից զօրքերը անցել են Թիւրքական սահմանը:

—Թիւրքական կառավարութիւնը շատ զօրքեր է ուղարկում Սասուն, Մուշ և Երզնկայ:

—Այստեղ ամենայն ջանք գործ են դնում, որ Ռումէլիի, Բուլղարիայի և այլ հեռաւոր կողմերը գտնուող Թիւրքերը՝ բոլորը գաղթեն Հայաստան և այնտեղ բնակութիւն հաստատեն: Այդ գաղթողներին զանազան յարմարութիւններ և արտօնութիւններ են խոստանում: Ամեն շաբաթ մի քանի նաւեր լիքը հազարաւոր ընտանիքով փոխադրւում են Հայաստան:

Տեսնենք սրա վերջը ուր է հասնում:

—

Սեպտեմբերի 15-ին բարձրապատիւ Նախագահ վարդապետ Նախագահեանը ազգիս Վեհ. Հայրապետի յատուկ յանձնարարութեամբ ներկայացել է Կովկասի պ. Կառավարչապետին և ներկայացրել է նրան Նորին Օծութեան գովութիւնը հայ գաղթականներին վերաբերեալ. Պ. կառավարչապետը սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տալով Նորին Վեհափառութեան կողմից ներկայացած արժ. պատգամաւորին, խոստացել է կարևոր տնօրինութիւններն անել:

—

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ.—Մտադրութիւն կայ եկող տարի Ղազարապատի տեղը շինել միաբանների համար խուցեր: Միաբանութիւնը մնացել է առանց բաղանիսի: հինը քանդել են, նորը դեռ չեն շինել, իսկ գիւղինը վերանորոգւում է:

—Վանքի ագարակի (պլանի) կառավարիչ արժ. Անտոն վարդ. Վարդազարեանցի հաշուից երևում է, որ այս վերջին 6 ամսուայ ընթացքում ագարակում աւելի եղ ու պանիր է պատրաստուած, քան թէ անցեալ ամբողջ տարուայ ընթացքում, չնայելով որ կովերը ու ոչխարները թիւը նոյնն է մնացած և դրանք աւելի աննպաստ պայմանների մէջ են եղել:

—Վանքի գինեգործ պ. Ս. Մելքայեանցը Նորին Վեհափառութեան հրամանով արձակուած է պաշտօնից. ինչպէս իմանում ենք, ուզում են նրան գրագրի օգնականի տեղ տալ սինոդում:

—

Մեզ գրում են, որ Վեհ. Հայրապետի հրամանով Նուխու ամեն եկեղեցու բակում ծխական դպրոց պիտի լինի: Սեպտեմբերի 18-ին, Ղարաբաղի Թեմի սըր. առաջնորդին այդ մասին ծխականների ժողով է գումարել:

—

Վերջին օրերս Թիֆլիսում Մարիա Կայսրուհու անուան՝ կրթական հաստատութիւնների կանցելեարիայի գլխաւոր կառավարիչ գեն. լէյտ. գր. Պրոտասով-Բախմետ քննում էր իրեն ենթակայ ուսումնարանները: Սեպտեմբերի 20-ին գրաֆ Պրոտասովը Կերչ ուղևորուեցաւ:

—

Տարէ ցտարի Մոսկուան աւելի ու աւելի մեծ նշանակութիւն է ստանում Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառանոցում: Ներկայումս տօնավաճառանոցում եղող շրջանառութիւնների մեծ մասը Մոսկուացին է անում: Այդ հանգամանքն ի նկատի ունենալով, Մոսկուայի առևտրականների մէջ միտք է յղացել տօնավաճառանոցը Մոսկուա տեղափոխելու. Ներկայումս, «Գրաժդ.»-ի ասելով, այդ մասին, Մոսկուայում մանրամասն ծրագիր է կազմւում, որ շուտով պիտի ներկայացնուի ֆինանսների մինիստրին: Տօնավաճառանոցը Նիժնի-Նովգորոդից Մոսկուա տեղափոխելով, առևտրականութեան ներկայացուցիչները կարծում են տօնավաճառանոցի շրջանառութիւնը շատ կաւելանայ:

—

Թեմական ուսումնարանների ուսման ծրագիրը փոփոխելու համար լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ կազմուած առանձին յանձնաժողովը վերջացրել է իւր պարապմունքները. անհրաժեշտ է գտնուած ռէալական ուսումնարաններում այժմ տալ ընդհանուր կրթութեանը, թեթևացնել աշակերտների աշխատանքները, փոքր ինչ կրճատելով մաթեմատիկայի և գերմաներէն լեզուի դասերը, ու ընդարձակել պատմութեան և ֆրանսերէն լեզուի դասաւանդութիւնը: Նոր ծրագիրը կը մտնուի առաջիկայ ուսումնաբանական տարուայ սկզբից:

—

Ինչպէս մամուլին նոյնպէս և մեզ, հաղորդում են, թէ գեր. Երեմիա սրբազանը Թիֆլիս է եկել բժշկուելու համար սրտի թերութից, որ դեղերները մանաւանդ հանգիստ տալիս չի եղել նրան, և սրբազանը մի ամբողջ տարի քուն չի ունեցել:

Այժմ ուրախութեամբ իմանում ենք «Արձագանքից», որ գերապատիւ սրբազանը, ըստ բժիշկ պ. Գասպարեանցի մանրամասն հետազօտութեան, ընդհանրապէս ոչ մի մարմնական հիւանդութիւն չունի:

Նոյն թերթից իմանում ենք, որ գեր. Երեմիա եպիսկոպոսը ներկայացել է երկրիս կառավարչապետ գեներալ-ատիւտանտ Շերեմետևին իբրև թարգման ունենալով եղբօրեալ հաստատարմատարը օգնական եսկական ուսանող Յովհաննէս Սպէնդիարեանին: Ունկնդրութիւնը տևել է 17 րոպէ:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ.—Վեհափառ Կաթողիկոսը լանջական խաչ է շնորհել Խանքեանդ աւանի Պետրոս քահ. Տէր-Յովհաննիսեանին և Կարապետ քահ. Տէր-Դանիէլեանցին:

—Քաղաքիս ապագայ բանկային հաստատութեան կանոնադրութիւնը տպել են ցրելու համար: Աւելի լաւ կլինէր, որ հայերէն և Թիւրքերէն էլ տպէին.

—Քաղաքիս «Մարինեան» դպրոցը բացել են արդէն.

—

Ղզլարի յայտնի գինեվաճառ Իզմիրեանը անձնասպանութեամբ վերջ է դրել իւր կեանքին: Նա մեծ վնաս է կրել Սմիրնովի գինու յայտնի առևտրական տան սնանկութիւնից:

—

Ինչպէս յայտնի է, Նիժնի-Նովգորոդում համառուսական ցուցահանդէսի շէնքեր են կառուցւում, Այդ շէնքերը նստում են աւելի քան 2,500,000 ր.

Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Աստուածաշնչոյ անգլ. Ընկերութիւնը Մայր-Աթոռոյ նուէրած է արգասաւոր գեղեցիկ նոր մամուլ մը, նորաձոյլ հայերէն մայր-տառեր և տպարանական գործեաց ամբողջութիւն մը, նաև յաւելեալ ծախուց համար գումար մը, Ս. Գիրքն հայերէն գրաբար և աշխարհաբար լեզուներով ի նորոյ տպագրելու համար, ըստ որոշման Հոգևոր Բարձրագոյն Իշխանութեան ի Մայր-Աթոռն, և թէ տպագրական գործերու մասնագէտ մխիթարեան մը, որ այժմ Օդեսա կը գտնուի, յատկապէս հոն կը ղրկուի, մեքենայն լարելու և Ն. Օծութեան յանձնելու համար:

Ցայտնի է թէ Ս. Գրոց տպագրման և ծաւալման վերաբերեալ լուրեր մեծաւ հետաքրքրութեամբ կը գրուին ու կը կարդացուին անգլ. և ամերիկեան լրագրերուն մէջ, որք հիմակ ալ իբրև «կարեւոր ուշագրաւ և զարմանալի իրողութիւն մը» կը համարին, որ Իտալիոյ մէջ ծախուած գրեանց գագաթը կը գտնուի Աստուածաշունչ մատեանը, Կ'երևի թէ Նեբրասկոյ և Ամերիկայի բողոքական հասարակութիւնք, չէին յուսար որ Իտալիոյ նման կաթոլիկ երկրի մը մէջ ամենէն շատ կարդացուած գիրքն Աստուածաշունչն ըլլար. զի ընդհանուր կարծիք մը կայ թէ Վատիկան չի քաջալերեր ուղղակի ընթերցումն ու մեկնաբանութիւնն Ս. Գրոց, մանաւանդ հին կտակարանի: Բայց Վենետիկ Վեր. Ալեքսանդր Ռոպէրդսըն կը գրէ թէ Ս. Գիրքն այժմ կարծուածէն աւելի կը գնուի և կարդացուին Իտալիոյ մէջ: Սէքօլօ լրագրին տնօրէնն Պ. Սոնցոնեօ ի Միլան իւր տպարանէն վերջերս հանեց պատկերազարդ Աստուա-

---

ռաների վրայ: Այդպիսի հանգամանքներում, ես անցկացրի այնտեղ ամբողջ վեց տարի: Պէտք է խոստովանել, որ այդ վեց տարին ինձ համար իզուր չանցաւ: Տանտիկնոջ աղջիկը, որ մի շատ բարի աղջիկ էր, այնքան յարգում էր ինձ, որ ազատ րոպէները, ծնողներից գաղտնի, պարապում էր հետս: Նրանից սովորեցայ գրել ու կարդալ: Նա ունէր շատ լաւ բաների հետ էլ ծանօթացրեց ինձ, որոնց մասին ես գաղափար անգամ չունէի: Դու ինձ այսպէս մի նայիր, ազա, ես շատ էլ տգէտներից չեմ....

Դառնալով մի քանի հարիւր լիրայի տէր, Պոլիսը հետզհետէ աւելի գարշելի դարձաւ ինձ, և ես առանց երկար մտածելու թողի այդ քաղաքն ու վերադարձայ Ա.. Հօրս գտայ մեռած: Պառաւ մայրս առանց երկար մտածելու, ամուսնացրեց ինձ: Ընտանիքի տէր դարձայ:

Մինչև այսօր ես չեմ կարող բացատրել, թէ ինչ պատճառներից ըստեղծուած հոգևորականութիւնը զինուեց իմ դէմ: Ինչու նա ամեն քայլափոխում հետամուտ էր լինում ինձ: Պատկանելով կաթոլիկ եկեղեցուն, ես նրա հնազանդ որդիներից մինն էի: Արդեօք ի՞նչ էր պատճառը, որ երբեմն երբեմն դատափետում էի հոգևորականների արարքները, որ շատ անգամ ոչխարի մորթով, պտտառւում էին անմեղ գառներին..., որ իրենց կեանքի նպատակ էին ընտրած խորին տգիտութեան և կրօնամոլութեան մէջ պահել հասարակութեանը և դրա համար մարդկանց գլուխները լցնում էին դևերի և սատանաների պատմութիւններով, որ պահանջում էին հլու հնազանդութիւն ամենքից և իրենց ներկայացնում էին անսխալ ու առաքինի անձնաւորութիւններ... Չըգիտեմ ինչ էր պատճառը, բայց իմ Ա. մտած օրից մի խուլ պատերազմ սկսուեց իմ և նրանց միջև: Ամեն կերպ նրանք աշխատում էին ընկճել ինձ, բայց չէր յաջողւում: Վերջապէս ամեն կողմից յոյսերը կտրած՝ դիմեցին ամենաստոր միջոցների. հրեշաւոր սուտեր տարածեցին իմ մասին, որ իբր թէ ես հերետիկոս եմ, որ կաթոլիկ եկեղեցու թշնամի եմ, որ իմ մէջ բընակւում է Սատանան և այլն և այլն:

Այդ ամենը լսում էի և ծիծաղում: Ուղիղ է, շատերը հաւատացին այդ լուրերին, շատերը մեղք էին համարում ինձ հետ խօսել, մինչև անգամ բարևել, բայց այդ ամենին շատ քիչ նշանակութիւն էի տալիս: Երբ այդ կողմից էլ իրենց ցանկացած նպատակին չհասան, դիմեցին վերջին միջոցին, ձեռք մեկնեցին ընտանեկան խաղաղ կեանքիս....

Մի քանի ժամանակից ես նկատեցի, թէ ինչպէս կինս սառչում է, մինչև անգամ խորշում է ինձանից: Ամեն բան ես կարող էի սպասել այդ արարածներից, բայց մերձենալ ընտանեկան սրբութեան... չէի սպասել:

—Ա՛յ կնիկ, ինչ է պատահել քեզ —հարցրի ես մի անգամ,—վաղուց է որ ես քո մէջ մի տեսակ փոփոխութիւն եմ տեսնում. ինչ է պատճառը:

«Անաստուածների հետ ես գործ չունիմ»,—եղաւ նրա պատասխանը:

Ամեն զրպարտութեան՝ զանազան անձերի կողմից կարելի է տանել, բայց լսել մեղադրանք սիրող կնոջ կողմից—դա անտանելի է. այդպիսի դէպքում երկաթեայ մարդն անգամ խորտակւում է: Այդպէս էլ պատահեց ինձ: Մինչև այդ օր ոչ մի նշանակութիւն չէի տալիս բոլոր վայրահաջութիւններին, բայց երբ տեսայ որ իմ հարազատ կինն էլ ինձ անաստուած է համարում, այն ժամանակ ընկճուեցայ:

—Դու էլ, Աննի, դու էլ միացար նրանց հետ, քեզ էլ համոզեցին նրանք, քեզ էլ զինեցին իմ դէմ...

Կինս ոչինչ չպատասխանեց և հեռացաւ: Այդ աւելի գրգռեց ինձ, և ես առանց երկար մտածելու առանց գլխարկս առնելու դիմեցի դպրատուն, որտեղ ապրում էին մեր վարդապետները: Պէտք էր վերջ տալ այդ դրութեան. բաւական չէր, որ նրանք հասարակութիւնը զինեցին իմ դէմ, այժմս երկպառակութիւն են ձգում ընտանիքիս մէջ և այդ անողները նրանք էին, որոնք ամենայն օր եկեղեցու սրբազան բեմից սէր ու խաղաղութիւն են քարոզում....

Մտնելով դպրատուն, ես գտայ մեր երեք վարդապետներին միասին: Սովորական բարևիս նրանցից ոչ ոք չպատասխանեց. Նրանք հասարակ քաղաքաւարական ձևերից էլ զուրկ էին: Բայց ես առանց ուշադրութիւն դարձնելու նրանց այդ վարմունքին, դիմեցի նրանց:

—Ասացէք, ի սէր Աստուծոյ, հայր սուրբեր, ինչ է իմ մեղքը, որ դուք ամենայն տեղ արատաւորում էք իմ անունը, հրապարակելով ինձ որպէս հերետիկոս, անաստուած: Դեռ այդ բաւական չէ դուք թունաւորում էք իմ ընտանեկան կեանքը: Ինչով եմ ես մեղաւոր ինչով ես վատ կաթոլիկ եմ: Եթէ ես միւսների նման ձեր բոլոր հաճոյքները չեմ կատարում դա նշանակում է լինել անաստուած: Ո՞վ է մեզանից վատ քրիստոնեայ, նա՝ որ իւր ճակատի քրտինքով հայթայթում է իւր հացը, նա՝ որ իւր կեանքում ոչ ոքին վնաս չէ հասցրած, նա՝ որ ընտանիքում բարի հայր է և իւր ծերունի մօրը հլու որդի, թէ, նրանք, որոնք կոչուած լինելով սէր և խաղաղութիւն քարոզելու, երկպառակութիւն են քարոզում: Նրանք որոնք ընտանեկան խաղաղութիւնը, սէրը հիմքից են քանդում, նրանք որոնք իրենց յանձնուած հօտը տգիտութեան խաւարի մէջ պահելով, հրէշային սուտեր հնարելով են պարապում, նրանք, որոնք, ոչխարի մորթով ծածկուած գայլերի նման գառներին են պտտառում, նրանք...

—«Բաւական է,—յանկարծ գոչեց վարդապետներից մինը, — մահացու մեղք է քեզ հետ խօսելը. քո մէջ սատանան է բնակած...Քո արժանի պատիժը վաղը կստանաս. ուղղափառ եկեղեցին գիտէ պատժել իւր անառակ

ծաղունչ մը «ընտանիքի մէջ կարդացւելու համար», այսինքն՝ մեծ գիրքով ու խոշոր տառերով, հաւանութեամբ Պատրիարքի Զարմանալի յաջողութիւն ունեցաւ իւր ձեռնարկ. զի թէ՛ աշխարհականք և թէ՛ եկեղեցականք մեծ փափաքով գնեցին, թէ՛ մեծ քաղաքներու և թէ գիւղերու մէջ։ Քիչ օրէն 50,000 օրինակ սպառած ըլլալով նոր տպագրութեան ձեռնարկուած է։

—Պատրիարքական տեղապահ գեր. Հմայեակ Սրբազան նամակներ ուղղելով հարուստ ազգայնոց՝ կոչում ըրած է անոնց մարդասիրութեան, որպէս զի թէ՛ դրամով և թէ ուրիշ նպաստներով օգնեն Խասգիւղի հրկիզեալներուն։

—Լեզուական խնդրով զբաղողներուր համար՝ իր տեսակին մէջ նորութիւն մը կրնայ համարւիլ հետևեալ լուրը, որ հաղորդուած է մեզ Հրատարակութեան խնդրանօք։ Հետաքրքրական պիտի ըլլար իմանալ կարծիքն Ուսումնական խորհրդին, որուն ներկայացուած է այս առաջարկ. թէև յաւետես ըլլալ չէ՝ այժմէն գուշակել թէ նպաստաւոր կարծիք մը չպիտի կրնայ գտնել.

Հայերէն լեզուի ուղղագրութեան մասին Ցակոբ էֆ. Բագրատունի ծրագիր մը պատրաստած է որով կառաջարկէ լեզուին մէջէն ջնջել նմանաձայն տառերը Ժ. Տ: Ը. Փ. Յ։ Եւ անոնց տեղ միշտ գործածել գրեթէ նոյն ձայնը ունեցող տառեր, ինչպէս Ք. Բ. Ջ. Բ. Չ։

Սոյն առաջարկը պիտի ներկայացնէ Ուսումն. Խորհրդին՝ քննելու համար։

Առաջարկին հեղինակը կը հաստատէ թէ 5 տարի է ի վեր ըրած ուսումնասիրութեամբը սա եզրակացութեան յանգած է. որ թէ՛ գրաբարը և թէ՛ աշխարհաբարը, դարձեալ ըստ առաջնոյն, իրենց յատուկ կանոններն անփոփոխ կրնան պահել. իսկ այս առաջարկին օգուտը սա է թէ հայ տառերը ճանաչող մը այլ ևս ուղիղ պիտի կրնայ գրել անսխալ։

—Մուշի մէջ քոլերա երևան ելած ըլլալով, Կինճ գաւառին մէջ, որ Մուշի հետ հաղորդակցութիւն ունի, յարմար վայրերու վրայ մաքրանոցներ պիտի հաստատւին։ Պիթլիսի կուսակալը խնդրած է ձեռնհաս իշխանութենէն հրաման տալ Տիարպէքիրի կուսակալութեան որ դեղեր և երկու բժիշկներ ղրկուին այդ մաքրանոցներուն համար։ Նոյնպէս Դ. զօրաբանակէն ալ զինուորներ՝ նոյն մաքրանոցներու պահպանութեանը համար։

—Շաբաթ գիշերուան սեպտեմբերի 3-ին ներկայացուեցաւ ի նպաստ Սկիւտարի Ազգատախնամ Ընկերութեան, փայլուն եղաւ, և արդիւնաւոր։ Մնակեան խմբին ընտրած «տաւամ»-ը ճշգիւ այն «բարոյական» խաղերէն էր որք ընտանեաց առջև ներկայացուելու համար կը հեղինակուին, և դերասանք ու՛ դերասանուհիք լաւ կատարեցին իրենց դերերը. 60 ոսկւոյ հափ հասոյթ եղաւ, յորմէ աղքատ հիւանդաց բաժնին կրնայ 40 ոսկւոյ զուտ բասոյթ։ Խնամակալութիւնն ամէն տարի 150—160 հիւանդ կը խնամէ, երբ 200 ոսկւոյ ծախքով, որոյ դէմ կալուածական հասոյթ եկամուտ կայ ամսական իբր չորս ոսկի միայն։ Մնացեալը կը ճարէ գանձանակի, թատրոնի և բաժնեգինի հասոյթով, և իւր կատարած մարդասիրական գործ գովեստից արժանի է։

ԴԻՍԻՑ-ԴԷՆԻՑ

Դուք մի՛ ասէք 1894 թուի սեպտեմբերի 18-ին Թիֆլիսի Ցովնանեան-Մարիամեան աղջկանց ուսումնարանը տօնել է իւր գոյութեան 25 ամեակը, իսկ մենք և մեզ հետ Թիֆլիսի գրեթէ բոլոր թերթերը, ուրեմն և ամբողջ հասարակութիւնը բէխաբար է եղել այդ բանից։

Ցիշեալ դպրոցի գոյութեան 25-ամեակի կատարումն աշխարհին յայտնի է լինում 3—4 օրի յետոյ։

Դա ի՞նչ բան է. համեստութի՞ւն։ Բայց ի՞նչ միտք ունի այդ համեստութիւնը։ Այդ բարեմասնութիւնը գովելի է անհատի մէջ. ինչպէս, օրինակ, մեր դրամատուրգ պ. Գաբրիէլ Սունդուկեանը չկամեցաւ, որ իւր հայ բեմին արած երկարամեայ ծառայութեան համար աղմուկներ բարձրացնեն, փողեր հնչեն. բայց երբ համեստութեան անունով մի ամբողջ հասարակական հիմնարկութիւն, մի կրթական հաստատութիւն իւր երկարամեայ գոյութեան տօնը կատարում է տանավարի, առանց այդ մասին կանխօրէն յայտարարելու այն հասարակութեան, որին պատկանում է ինքը, դա միտք չունենալով հանդերձ, դատապարտելի էլ է, որովհետև ինչո՞ւ հասարակութիւնը մասնակից չլինի այն ուրախութեանը, որ իւր զաւակների համար հիմնուած դպրոցն է կատարում։

Նոյն իսկ դպրոցի շահերը պահանջում էին, որ 25 ամեակի տօնը կատարուէր հրապարակով, հասարակութեան աչքի առաջ, որովհետև չէ՞ որ դա մի միջոց կլինէր ժողովրդին աւելի սերտ կապով կապելու իւր դպրոցի հետ։

Սուս ու փուս հաւաքւում են, շոկոլադ են խմում, երգեր են երգում և ալրծանք գնաց, դպրոցի քսանհինգամեակը կատարեցինք։ Կամ գուցէ՛... բայց մախլաս։

***

Պրոֆեսոր Բեզաբրազովը և նրա նման ուրիշ շատ «պրոֆեսորներ» և «ոչ-պրոֆեսորներ» շատ աննախանձելի են համարում կնոջ վիճակը, բայց որ իմանայի՛ն, թէ տղամարդիկ որքան նախանձում են այդ վիճակին, նրանք կը թողնէին կանանց և «տղամարդկանց խնդիր» կը յարուցանէին։

Տղամարդ արհեստաւորը, երբ ամառը արևի տակ տապակելով, կամ ձմեռը ցրտից չիմանալով, թէ ինչպէս տաքացնի իւր ձեռքերն ու ոտները, տանջւում, չարչարւում է մի կտոր հաց ձեռք բերելու համար, ախ քաշելով ասում է.

—Ինչո՞ւ կին չեմ, որ տաք տանը նստեմ, ուտեմ, խմեմ, քէֆ անեմ, մթնի քնեմ։

Քսանումէկ տարեկան երիտասարդը, երբ նրան զինուոր են գրում և նա չի իմանում թէ ի՛նչ անի, ուր փախչի, հոգւոց հանելով ասում է.

—Ա՜խ, ինչո՞ւ աղջիկ չեմ, որ ինձ զինուոր չտանեն։

Երբ կիրակի գիշերը Մուշտայիդից դուրս ես գալիս և բարձրանում ես մարդկանցով լի ձիաքարշի կառքը, ուր այլ ևս տեղ չկայ նստելու, ասում ես.

—Ա՛խ, ինչո՞ւ կին չեմ, որ այս պարոնը վեր կենայ և իւր տեղն ինձ առաջարկի։

Երբ ցուրտ ձմեռը մտնում ես Վանքի աւագ խոնաւ եկեղեցին կամ վառարան չվառած աղնուականներ բանկի թատրոնը, ասում ես.

—Ախ ինչո՞ւ կին չեմ, որ գլխարկըս չվերցնեմ։

Երբ գողը մտնում է որևէ տան բակ, որ խոհանոցի դուռը կոտրի, ասում է.

Ա՛խ, ինչո՞ւ կին չեմ, որ այս շունը չհաչի ինձ վրայ։

***

Բայց կատակը մի կողմը մնայ. «կանանց խնդիրը» հսկայական քայլերով առաջ է գնում։ Նրանց իրաւունքները հետզհետէ և մեծ արագութեամբ հաւասարւում են տղամարդկանց իրաւունքներին։

Տղամարդուն պատկանեալ իրաւունքներից կանայք, ինչպէս յայտնի է, ի միջի այլոց, վաղուց ձեռք են բերել ձի նստելու իրաւունքը. այժմ մարդիկ կան, որոնք աշխատում են նրանց համար ձեռք բերել և հեծանիւ (վելոսիպեդ) նստելու իրաւունք, որ, ինչպէս յայտնի է, մինչև այժմ միայն տղամարդիկն էին վայելում։ (Վերջերս Հռոմի պապը մինչև անգամ հոգևորականներին էլ է տուել այդ իրաւունքը)։

Մեր խօսքը վերաբերում է Պետերբուրգի հեծանուաւորների ընկերութեան, որ աշխատում է թոյլտուութիւն ստանալ կանանց բազմելու հեծանիւների վրայ և նրանց հետ զբօսնելու փողոցներում։

Երևի Թիֆլիսի հեծանուաւորների ընկերութիւնն էլ կըշտապի հետևել Պետերբուրգի իւր պաշտօնակցին և Թիֆլիսի տիկնանց համար էլ կաշխատի նոյն իրաւունքը ձեռք բերել։

Ի զուր չէր հօ, որ պրոֆեսոր Բեզաբրազովը Մոսկուայից գալով դասախօսութիւն կարդաց «կանանց իրաւունքների հաւասարեցման» մասին։

***

Ե՞րբ կըհասնեն կանայք իրաւունքների հաւասարութեան՝ այդ խնդիր է. տղամարդիկ կան, որ կանանց դրութեան նախանձում են, խօսք չկայ։ Բայց սորկացածը միշտ կանայք են։ Ճշմարիտն այս է։ Տափակ գլուխ տղամարդը խելօք կնոջ հրամայում է, որ սևին սպիտակ ասել, սպիտակին սև, որովհետև ասում է՝ «ես քո ամուսինն եմ»։

Կանանց խնդիրը դատախօսութիւններով չի լուծուիլ։ Մենք այդ մասին լիովին համաձայն ենք Իւնիուսի հետ։

Մի անգամ կանանց խնդրի մասին վէճ էր բացուել մի շրջանում։ Երբ ամենքն Իւնիուսին դիմեցին և կամեցան նրա կարծիքն իմանալ, նա ասաց. «կանայք իրաւանց հաւասարեցման են ձգտում, նրանք կամենում են, որ իրենք տղամարդկանց հաւասար իրաւունքներ ունենան։ Այդ նպատակին հասնելու ապահով ճանապարհն այն չէ, որ կանանց իրաւունքները պաշտպանենք, փաստաբանենք. առաջ պէտք է կանայք աշխատեն, որ տղամարդկանց իրաւունքները ...... և տղամարդիկ, ընդմիշտ մոռանան, որ կանայք ...... չեն, մնացածն ինքն իրեն կլինի»։

Այս ուրոյն նկատողութեան վրայ ծնծղեցին սկզբում, բայց վիճաբանութիւնը կենդանացաւ և խորհրդածութիւնների առիթ տուեց։

Այո՛, կանանց իրաւունքները ձեռք բերելու ապահով ճանապարհը՝ տղամարդկանց իրաւունքների սահմանափակումով պէտք է անցնի։

Զ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՉԻՆ-ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ. — Լոնդոնից եկած մի լրագիր սեղեկացնում է թէ ճապոնիան մեծ պատրաստութիւններ է տեսնում ուղղակի Պէկինի դէմ արշաւելու համար։ Իսկ կառավարական շրջաններում ճապոնիայի այդ պատրաստութիւնները վերագրում են աւելի շուտ Կորէան գրաւելու և վերջնականապէս տիրապետելու նպատակին։

Քաղաքական աշխարհին բաւական զբաղեցնում է այն հարցը թէ ճապոնացիք կարող կլինե՞ն Մուկդէնը գրաւելու թէ ոչ։

Ճապոնացիք Մուկդէնին տիրելով նոյնքան մեծ գործ կատարած կլինեն, որքան Պէկինին տիրելով։ Որովհետև այդ քաղաքը իբրև սրբազան կեդրոն, նոյն նշանակութիւնը ունի չինաց համար, ինչոր Մէքքէն արաբների համար։ Այդ քաղաքի առումը, որ խիստ քիչ դժուարութիւն է ներկայացնում, լաւ պաշտպանուած չլինելու պատճառով, մեծ խառնակութիւններ առաջ կըբերէ ամբողջ Չինաստանի մէջ, որ շատ նպաստաւորմար է ճապոնիայի նպատակներին։ ճապոնացիները այդ արշաւանքի ժամանակ, Պէնգ-Իանգից մինչև Մուկդէն անցնելու են մօտաւորապէս 150 մղոն տարածութիւն, անբերրի դաշտերի միջով։ Սակայն ճանապարհը ծովեզրեայ գծից շատ ներս չըգտնուելով, ճապոնական զօրքը պաշարի և այլ պիտոյքների համար մեծ նեղութիւն կարող է չքաշել, եթէ այդ ջրերում նաւեր ունենայ։ ճապոնացիների Մուկդէնին տիրելը բաւական մեծ դժուարութիւնների է ենթակայ։ Նախ՝ որ ճապոնացիների մինչև այժմ տարած յաղթութիւնները մեծ առաւելութիւններ ընձեռած չեն նրանց Դեղին ծովի ու Պեչելեան ծոցի ջրերում, որ անհրաժեշտ է այդ արշաւանքի ժամանակ։ Երկրորդ՝ չինական երկրների այդ մասում ձմեռը բաւական վաղ սկսուելով, համարեա բոլոր ճանապարհները ծածկւում են

որդներին։ Դժւրս, այստեղից, քո ներկայութեամբ պղծեցիր և մեր բնակարանը...»։

Աղքինս խիեց պլխովս. բարկութիւնից լեզուս կարկամեց։ Ես միմիայն կարողացայ մի արհամարհական հայեացք ձգել նրանց վրայ և դուրս գնացի։

Միւս օրը վարդապետները ս. պատարագի ժամանակ բոլոր ժողովրդի ներկայութեամբ բանադրեցին ինձ։ Երեսուն տարուց յետոյ, այսօր էլ, երբ յիշում եմ այդ րոպէն, դողում եմ ամբողջ մարմնով։ Ես այդ ժամանակ միայն հասկացայ, թէ ինչ մեծ ազդեցութիւն ունի հոգևորականը հասարակ ժողովրդի վրայ։ Ամբողջ Ա.-ն, նոյն իսկ իմ մայրը, հիխս, որդիքս հեռացան ինձանից։ Բոլորը փախչում էին ոպէս խոլերայից. եկեղեցին ինձ բանադրել էր, և ամեն մի հաւատացեալ մահացու մեղք էր համարում ինձ հետ խօսել, բարևել... Ես դարձած էի ատելի բոլորին։ Այո՛, վարդապետները հասան իրենց նպատակին...։

Դրութիւնս անտանելի էր, ոչ մի տեղ հանգիստ չունէի. բացի հանգըստութիւնից գլուխ դնելու տեղ էլ չունէի։

Տեղական թաքերը, նամանաւանդ Ղադին օգուտ քաղեց այդ դէպքից՝ հրաւիրեց ինձ իւր մօտ և համոզեց կրօնափոխ լինելու։ Ես առանց երկար մտածելու տուի համաձայնութիւնս, ցանկացայ դրանով վրէժխնդիր լինել ամբողջ Ա.-ի կաթոլիկ հասարակութեան, բայց չարաչար սխալուեցայ։ Ուղիղ է, կրօնափոխութեանս լուրը կայծակի արագութեամբ անցաւ Ա.-ի մի ծայրից միւսը, բայց պէտք է խոստովանել, որ այդ ոչ առաջին դէպքն էր և ոչ էլ վերջինն էր լինելու։ Քրիստոնեայ հասարակութիւնը անտարբեր վերաբերուեցաւ կրօնափոխ լինելուս։ Իսկ ես թէև շուտով զղջացի արածիս վրայ, բայց արդէն ուշ էր. կամ պէտք էր մեռնիլ, կամ մնալ մահմեդական. ես ընտրեցի վերջինը...

Այս րոպէիս էլ, երբ յիշում եմ մոլլաների և թուրք հասարակութեան այն անշաղին բազմութիւնը, կարծես դեռ ականջումս հնչում են դաւուլզուռնայի ձայնը, մահմեդականների վայրենի աղաղակները, որոնցով առաջնորդում էին ինձ դէպի բաղանիք թլփատութեան կէսը կատարելու։ Այս րոպէիս էլ դողում եմ ողջ մարմնովս։ Կարծես դեռ տեսնում եմ զառամեալ մօրս, յենուած ձեռնափայտի վրայ, երբ կտրեց միր ճանապարհը, անէծեց ինձ և հեռացաւ....

—«Անիծւի՛ այն օրը, որ դու ծնար,— դողդոջուն ձայնով ասաց նա.— Ինչու Աստուած չչորացրեց ինձ այն ժամանակ, երբ քեզ կրում էի իմ արգանդում. ինչու անհաւատ, աւազակի սուրը չխողխողից քեզ, երբ դու ճանապարհորդում էիր այլ և այլ տեղեր։ Ինչու կայծակը մի հարուածով չսպանեց քեզ, որ այս օրը չտեսնէի քեզ հասած լինի այն կաթը, որով քեզ սնուցի և մեծացրի։ Կեանքիդ մէջ երջանիկ օրեր չտեսնես։ Դու ինձ համար այս օրուանից մեռած ես. ես չունեմ Զաքար որդի...»։

Այո՛, այդ օրուանից ես մեռայ կաթոլիկ հասարակութեան համար. այդ օրուանից թլփերի համար ես դարձայ Մուհամմէդ աղա, քրիստոնեա հասարակութիւնը այդ օրուանից մկրտեց ինձ «ուրացող» անուամբ և հեռացաւ ինձանից. հեռացան բոլորը, մինչև անգամ իմ կինը — Աննին էլ մոռացաւ ինձ.... Բայց ես...ես չկարողացայ մոռանալ, կնոջս և որդւոցս.... Թուրք հասարակութիւնը ինձ տուեց կին, բաւական գումար, ապրելու միջոց, բայց այդ ամենը ոչինչ նշանակութիւն չունէր ինձ համար։ Աննիի սէրը նրա ուրուականը ամեն կողմ հետևում էր ինձ. ես դարձայ մի թափառական, ոչ մի տեղ հանգիստ չունէի. իմ երջանիկ րոպէներս այն րոպէներն էին, որ անց էի կացնում իմ տան պատերի տակ գիշեր ժամանակ և երբեմն լսում էի կնոջս և որդւոցս մեղմ խօսակցութիւնը, բայց ներս մտնել, խօսել նրանց հետ ես չէի համարձակւում և գիտէի էլ՝ որ ընդունելու չեն։ Այս երկար տարիների ընթացքում մի անգամ միայն յաջողուեցաւ ինձ մտնել իմ տունը, Աննիի բացակայութեան ժամանակ, և համբուրել որդւոցս և այդ մի քանի վայրկեանը իմ կեանքի ամենաերջանիկ վայրկեաններից մինն էր....

Թափառական ընկայ գիւղից գիւղ, քաղաքից քաղաք միմիայն այն նպատակով, որ մոռանամ իմ անցեալը, կորուստը, բայց բոլորն իզուր. հեռաւորութիւնն աւելի անտանելի դարձրեց իմ դրութիւնը..., և մինչև այսօր էլ, այս հասակումս, դեռ հանգիստ չունեմ ոչ մի տեղ։ Մօրս անէծքը լըսեց Աստուած...

Ներսէսին լռեց, և նրա խոր ընկած աչքերից իրար ետևից հանգիստ կերպով գլորւում էին արտասուքի խոշոր կաթիլներ և կորչում ձիւնի պէս սպիտակ մօրուքի մէջ։

—Բայց ի՞նչու, երբ այս կողմերն անցան ռուսաց ձեռքը, նորից չվերադարձար կաթոլիկ եկեղեցու գիրկը— հարցրի ես։

—Այդ անկարելի էր, աղա, մի անգամ կրօնափոխ եղայ բաւական էր. երկրորդ անգամ անզօր էի նոյն փորձն անելու. ես գիտէի որ Աննին իմ երեսը նայելու չէր. իսկ ընդունելով երկրորդ անգամ կաթոլիկութիւնը, իմ ետևս թողնելու էի մի մահմեդական կին և երեք զաւակներ առանց մի պատառ հացի. չէ՞ որ նրանք էլ իմ արիւնից և մսից են...

Այլ ևս ոչինչ չհարցրի ծերունուն, և նա բոլորովին լռեց։

Հասնելով Ա., ես առիթ ունեցայ տեսնուելու և ծանօթանալու ծերունու քրիստոնեայ կնոջ՝ Աննիի հետ, շատ շնորհութեամբ մօտեցայ նրա անցեալին, բայց Աննիի պատմածից ոչինչ նոր բան չլսեցի. նրա խօսքերը հաստատեցին ծերունու պատմութիւնը։

Ցոլակ

ձիւնով ու սառոյցով և անանցանելի դառնում. և վերջապէս երրորդ դժուարութիւնն էլ այն է, որ ճապոնական զօրքի մինչև Մուկդէն հասնելու ժամանակամիջոցում, որ 14 օր է տեւում, չինացիք կարող կլինեին մեծ ույժ կեդրոնացնել այնտեղ և պէտք եղածի պէս պաշտպանել քաղաքը։ Ուստի աւելի հաւանական է, որ ճապոնացիք աշխատելու են նախ չինական զօրութիւնը բաժանել զանազան կէտերի վրայ և ապա ուղղակի արշաւել դէպի Մուկդէն։

ՖՐԱՆՍԻԱ. — Հասարակապետութեան Նախագահ Կազիմիր Պէրիէին Շատոդէնում բաւական սառը կերպով են ընդունած և սրա պատճառը ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցներն էին. ժողովուրդը չէր կարողանում իւր զգացմունքներն ու ողևորութիւնները յայտնել։

Անցեալ տարի Փրանսիական թերթերից մէկը, վիրաւորական մի յօդուած հրատարակած լինելով հասարակապետութեան Նախագահի դէմ, այս օրերս, Պարիզի դատարաններից մէկում տեսնուեցաւ այդ յօդուածի հեղինակի դատը։ Դատարանը, պատճառաբանելով այդպիսի մի յօդուած ոչ միայն Կազիմիր Պէրիէի, այլ և ամբողջ հասարակութեան պատիւը շօշափած լինելը, յօդուածագիր պ. Գուլլէին վճռեց երկու ամսուայ և հրատարակչին երկու շաբաթուայ բանտարկութիւն և 1000-ական Փրանք տուգանք։

ԻՏԱԼԻԱ. — Իտալական հաւատարմատար գրաֆ Ռանուցցին, դեսպանական ամբողջ պաշտօնէութեան հետ հառացաւ Բելգրադից, իտալական գործերի տնօրէնութիւնը յանձնելով անգլիական դեսպանին. սրանով խզուած են Իտալիայի և Սերբիայի քաղաքական յարաբերութիւնները։ Դրա պատճառը քաղաքավարական պահանջների դէմ մեղանչող անհաճոյ մի դէպքն է եղել, Իտալական հաւատարմատար Ռանուցցիի և սերբիական մինիստր-Նախագահի միջև մի խնդրի առթիւ տեղի ունեցած սուր վիճաբանութեան մէջ, մինիստր Նախագահը թոյլ է տալիս իրեն գրաֆ Ռանուցցիին ասել «հեռացիր այստեղից» (allez-vous-en) խօսքը։

—Իտալական մի թերթ հաղորդում է որ գործին լաւ տեղեակ մի շրջանում խօսւում է թէ մօտիկ ժամանակներում տեղի են ունենալու Աֆրիկայի ու Միջերկրական ծովին վերաբերեալ նշանաւոր փոփոխութիւններ։ Արդէն մի քանի ամսից ի վեր է, որ Անգլիայի և Իտալիայի միջև կատարւում են բանակցութիւններ Աֆրիկայի գործերում համերաշխութիւն պահպանելու նպատակով։ Կրիսպին անգլիական կառավարութեան ի մէջի այլոց առաջարկում է Իտալիային միացնել Աֆրիկեան Տրիպոլին, և սրա փոխարէն Անգլիային թողնել Եգիպտոսը։ Իսկ այդ մասին Աւստրիային և Գերմանիային, որոնք տեղեակ են Իտալիայի և Անգլիայի միջև եղած բանակցութիւններին, առաջարկում է Բոսնիան, Հերցոգովինան և Նոր-Բազար կոչուած տեղը։

Անգլիան դժուարանում է իտալական կառավարութեան կողմից եղած այդ համարձակ առաջարկի մասին իւր վերջնական պատասխանը տալ։

ԲՈՒԼԳԱՐԻԱ. — Բուլղարական ընտրութիւնների առիթով Ստամբուլովը հրաւէր է կարդացել իւր կողմնակիցներին, ոչ մի կերպով չմասնակցելու ազգային ժողովի պատգամաւորների ընտրութեան։ Ստամբուլովը անհրաժեշտ է համարում այդ բանը, ի նկատի ունենալով Բուլղարիայում տիրող բռնութիւնները և անիշխանութիւնը, իւր անկումից յետոյ։ Նրա կարծիքով, անհատի կեանքի ապահովութեան և բուլղարական ազգի պատուի պաշտպանութեան խնդիրները այլևս գոյութիւն չունին։ Մանաւանդ լինելով կառավարութեան ընտրութիւնների ժամանակ բանեցուած խստութիւնների վրայ, Ստամբուլովը հրահանգ է տալիս չմասնակցել դրանց և սպասել առաւել բարեյաջող հանգամանքերի։

—Տոնչև և Ռադոսլաւով մինիստրները հրաժարական են տուել, պատճառ բերելով պահպանողականների կողմից եղած ընտրական ագիտացիաները։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի
ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 սեպտեմբերի. — Սեպտեմբերի 18-ին Նոցին կայսերական մեծութիւնները, Թագաժառանգը՝ Գէօրգի Միխայելի Ալէքսանդրովիչ մեծ իշխանները և յունաց արքայորդի Նիկոլայը Ղրիմ ուղևորուեցան։

Երէկ, Բալէտի ներկայացման ժամանակ յանկարծամահ եղաւ մօտ 50 տարի ծառայած, սիրուած արտիստ Ստուկոլկինը։

ԲԵՐԼԻՆ. — Տեղական աւագ հրախաղների ուսումնարանի 183 ենթասպաները անցեալ գիշեր Մագդեբուրգ են ուղարկուած։ Այդ կարգադրութիւնը եղել է այն պատճառով, որ չի աջողուել գտնել սոցիալիստական բրոշիւրների տարածողին։

ՎԻԵՆՆԱ, 20 սեպտեմբերի. — Մօտ օրերս Ալէքսանդրիայում ձերբակալուած է մի իտալիացի անիշխանական, որին կասկածում էին, թէ ուզում է փորձ անել Խեդիւի կեանքի դէմ։ Ձերբակալելիս նրան մօտ գտել են մի խիստ սրած դաշոյն։ Այդ անիշխանականը յետ է ուղարկուած Իտալիա։

20,000 հոգուց բաղկացած ամբոխը սոցիալիստների առաջնորդութեամբ այստեղ երէկ երեկոյեան ցոյցեր արաւ ընդհանուր ձայնատւութեան օգտին։ Ցոյց անողներն անցան Ռինգշտրասէյով, դէպի պատգամաւորների ժողովի շինութիւնը։ 12 հոգի ձերբակալուած են։

ԵՆԻՍԷՅՍԿ. — «Առաջին» և «Երկրորդ» նաւերը, որոնք շինուած են անգլիայում սիբիրի երկաթուղիների համար։ օգոստոսի 29-ին Վիգգէնս նաւապետի հրամանատարութեան տակ, հիւս. Սառուցեալ ովկիանոսով, բարեյաջող կերպով հասած են Ենիսէյ գետաբերանը, Ենիսէյէ ստորին մասերում։

ՇԱՆՀԱՅ. — Պէկինում, օտարականների դէմ գրգռումները սաստկանում են. անկարգութիւնների առաջն առնել դժուար է։ Պէկինում, բարձր շրջաններում երկիւղ ունին, որ ճապոնացիների Պէկինի վրայ արշաւած ժամանակ, քաղաքը կառնուի, ըստ որում զօրքի վրայ կարելի չէ վստահութիւն ունենալ։ Նրանց տիրող վարչութիւնից անբաւական լինելու պատճառով։

Խմբագիր—հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Մեծապատիւ Տէր։

Կը ծանուցանենք՝ որ «1794 Հարիւրամեայ Յոբելեան հայ լրագրութեան 1894» պատկերս այսուհետև կարժէ րուբ. 1.50=Փր. 4—Ճանապարհածախսով միասին։

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս տեսած է Գալէմքեարեան Հ. Գ. Պատմութիւն հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը։ հար. Ա. 1794—1860. մէկ լուսատիպ պատկերով. Վիեննա, Մխիթարեան տպարան 1893. Գին՝ ճանապարհածախսով րուբ. 1.—=Փր. 2.50։

Դիմել՝ Rédaction de la revue «Hantesc» VIENNE (Autriche), VII/2. Mechltharisiengosse Nr. 4

Խմբ. «Հանդէս Ամսօրեայի»

Երկաթուղու գնացքներ

Թիֆլիսից Բաթում գնում է

Մարդատար գնացքը առաւօտեան 9 ժամ 30 րոպէին, իսկ Բաթում հասնում է երեկոյեան 9 ժամ 45 րոպէին։ Պոստային գնացքն երեկոյեան 6 ժամ 50 րոպէին։ Բաթում հասնում է 8 ժ. 15 րոպէին։

Բաթումից Թիֆլիս գալիս է

Մարդատար գնացքն առաւօտեան 9 ժ. 40 րոպէին։ Թիֆլիս հասնում է երեկոյեան 9 ժ. 55 րոպէին Պոստային գնացքը գիշերը 11 ժ. 20 րոպէին, Թիֆլիս հասնում է ցերեկը ժ12 ամ 25 րոպէին։

Թիֆլիսից Բագու գնում է

Պոստային գնացքը ցերեկը 1 ժամ 10 րոպէին, Բագու հասնում է առաւօտեան 7 ժամ. 30 ր.։

Բագուից Թիֆլիս գալիս է

Պոստային գնացքը գիշերը 11 ժ. 5 րոպէին. Թիֆլիս գալիս է երեկոյեան 5 ժ. 50 րոպէին։

Թիֆլիսից Գանձակ գնում է

Ապրանքակիր-մարդատար գացքը երեկոյեան 7 ժամ. 27 րոպէին,. անձակ հասնում է առաւօտեան 7 ժ 4 ր.

Գանձակից Թիֆլիս գալիս է

Ապրանքակիր-մարդատար գնացքն երեկոյեան 6 ժամին, Թիֆլիս գալիս է առաւօտեան 7 ժամ 35 րոպէին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՐՇԱԿ ՏԷՐ-ՄԻՔԵԼԵԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
եւ
ԲԻՒԶԱՆԴԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ
ՊԱՐԱԳԱՅՔ
(Արժանացած Սահ. Մեսրոպեան մրցանակի)
Գինը ճանապարհածախսով 1 ր. 50 կ.
Գումարով գնողներին զեղչում կլինի։ Նոյն գրքի գերմաներէնը 1 ր.։
Ցանկացողները թող դիմեն Հեղինակին ս. Էջմիածին։
10—2.

ՀԵՆՐԻ ԴՐՈՒՄՄՈՆԴ
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԲԱՆԸ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ
—
Անգլիերէնի գերմաներէն թարգմանութիւնից
փոխադրեց
Կարապետ սարկաւագ
ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆՑ
Թիֆլիս, 1893.
գինն է 20 կոպէկ
Դիմել Կեդրոնական գրաւաճառանոցին, Թիֆլիս։
№—

ԽԱՐԿՈՎՈՒՄ
ՌԻԲՆԱՅԱ փողոցում
„ՌՈՒՖՖԱ“
ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ
Ամենայարմարն է, ամենաէժանը։
Ամենալաւ խոհանոցը Խարկովում
Հիւրանոցին կից բացուած է Ռիգայի «Վալդշլօսխեն» գարեջրա գործարանի Գլխաւոր պահեստ։
Գարեջուր է ուղարկւում ամեն քաղաքներ։
)M.) 16—10.

Այս սեպտեմբերի 15-ից
Բացուած է ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ.
Բաց է առաւօտեան ժամը 9 — 2
երեկոյեան » 5 — 7
Իսկ կիրակի և տօն օրերը առաւօտ ժ. 9 —12
Սերգէեւսկայա փողոց, տուն Ալիխանեանի № 16.
(645) 5—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Երկու սեռի անձանց համար
ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճաշակով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողներն ստանում են ատեստատներ։
Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրայ, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, (վատ ձեռքի—почеркъ—ուղղելը)։
Ուսումն սկսուելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում Սոլոլակում Ալէքսանդր Փրիդոնովի տանը № 9, Սերգիևսկայա և Դագրոնյա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրն ու կանոնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱՊԷՍ եղբ. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ. С. П. Мануэльянцу.
(600) 25—24

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Պետերբուրգ Նևսկի պր. № 3
Ռուսիայում ընկերութիւնը Բարձրագոյն Թոյլտուութիւն է ստացել 1889 թ. յունիսի 2-ին։
ՈՒՐԲԵՆ (URBAINE)
Օգուտին մասնակցելու փոխարէն «Ուրբեն» ընկերութիւնը ոչ մի ընթացիկ պրէմիա չէ վերցնում կեանքն ապահովողի հիւանդութեան դէպքում և, որ չնայելով նրան Պոլիսը պահում է իւր ույժը.
Ընկերութեան գործունէութեան վրայ կառավարչական մշտական իրական հսկողութիւն է նշանակուած։ ՈՒՐԲԵՆ ընկերութիւնը 1890 թուին Ֆրանսիայում և Եւրոպայի միւս պետութիւնների մէջ 50,000,000 ֆրանկի ապահովութիւն է արել։
Գլխաւոր ներկայացուցիչ, Անդրկովկասի, Անդրկասպեան և Թուրքեստանի երկրների, նոյնպէս և Բուխարայի համար է՝ Պոլակ և Ընկ. առևտրական տունը Թիֆլիսում, Վելիամինովսկայա փողոց, տուն № 10, III գիմնազիոնի հանդէպ։ Գլխաւոր վերատեսուչն է ՄԻԽԱՅԷԼ ՕՍԻՊՈՎԻՉ ՉԻԺԻԿԸ. Կանոնադրութիւնը և զանազան բացատրութիւններ կարելի է ստանալ Բաթումում, Բագւում, Սամարղանդում—Պոլակ և ընկ.» գրասենեակներում և ընկերութեան բոլոր գործակալութիւններից։
30—5.

Ա. ՊԱ. ՀՐՈՎԱՆԴ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ԵԱԿՈՐ“
Բարձրագոյն հաստատուած 1872 թուին
Հիմնական դրամագլուխը 2.500,000 ր.
Բացի պահեստի գումարներից
ԿԵԱՆՔՆ ԱՊԱՀՈՎԵՑՆՈՒՄ Է առանձնապէս ձեռնտու պայմաններով. արտօնութիւններ են տրւում ի դէպս աշխատանքի անընդունակ դառնալուն։
Ծովային, գետային և ցամաքային
ՏՐԱՆՍՊՈՐՏՆԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ
Շարժական և անշարժ ամեն տեսակ կայքեր.
ԿՐԱԿԻՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ
Կանոնները, պայմանները, գրաւոր և բերանացի բացատրութիւնները կարելի է ստանալ՝ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—Ընկերութեան Կովկասի շրջանի Վարչութեան մէջ, Բարոնսկայա փ. տ. Կոլուբանսկու, և ընկերութեան գործակալի՝ Ալէքսանդր Պետրոսեան Ջաւրիեանի մօտ, Վելեամինովսկայա փ, № 2, քաղաքային տան մօտ։
(276) 50-44

Дозволено цензурою. Тифлисъ 21-го сентября 1894 Տպարան Ա. Ի. Պետրովի Типографія А. И. Петрова Гол. пр. домъ Читахова.